

HARMADÉVES LAKATOS SZAKMUNKÁSTANULÓ

"Mevagyunk, tehát nem éhezünk"

E.: A nagyszüleid hová valósiak?

T.: A nagyszüleimről nem tudok sokat. Nem ismertem őket, csak az édesanyám anyját ismertem. Ő most egy nyugdíjas otthonban van. Csak pár évvel ezelőtt találkoztam vele először, azelőtt nem is láttam. Öreg már egy kicsit.

E.: Hol születél?

T.: Itt, Barcson.

E.: Miért költöztetek ide?

T.: Nem tudom pontosan. Közelebb van a városhoz. Nem messze laktunk innen. Ahogy megyünk ki Kaposvár felé, ott van a Zátonytelep. Onnan költöztünk ide.

E.: Amikor ideköltöztetek, mit szóltak a szomszédok?

T.: Ez a rész nem olyan, mint a kinti telep, de itt is cigány nemzetiségűek élnek. Általában a rokonság, tehát itt majdnem mindenki mindenkivel rokon. Ismerjük egymást. Először feljebb, ugyanebben az utcában laktunk a keresztanyáméknál, amíg megépült a ház. Nekik egy kicsit nagyobb házuk volt, úgyhogy ott elfértünk addig.

E.: Apukád milyen munkákat végzett eddig az életében?

T.: A téglagyárban dolgozott Barcson. Azt hiszem, hogy egy-két hónapig volt csak ott, és utána átment a vasgyárba. Most munkanélküli.

E.: Milyen munkát végzett?

T.: Segédmunkát.

E.: Van szakképzettsége?

T.: Nincs.

E.: Hogyan veszítette el az állását?

T.: Nem tudom.

E.: Dolgozik most valamit?

T.: Itt Barcson van ilyen közmunka. Néha azt csinálja, hogyha akad munka. Például most is van faültetés.

E.: Van-e kilátás rá, hogy munkát kapjon?

T.: Egyenlőre nem hiszem.

E.: Miért?

T.: Egyrészt nincs szakképzettsége, meg hát szerintem nem is olyan, hogy munkát keressen, tehát hogy járkaljon utána.

E.: Ha keresne, akkor találna?

T.: Hát, a mai világban nem hiszem.

E.: Mivel tölti általában az idejét?

T.: Favágással, ilyesmivel. Meg a barátaival elmennek egy kicsit inni, mióta munkanélküli. Néha ilyen munkák vannak, hogy tavasszal ásás, meg ilyesmi. Ez ilyen időleges megoldás.

E.: Anyukád mivel foglalkozik?

T.: Egy ideig a kézműiparnál varrt.

E.: Miért hagyta abba?

T.: Mert elromlott a szeme, és így nem tudott varni.

E.: Korábban mivel foglalkozott?

T.: Elvégzett egy gyümölcsstermesztő szakmunkásképzőt, de korábban tudomásom szerint nem dolgozott.

E.: Van-e most valami keresete?

T.: Nincs.

E.: Milyen módban élnek a szüleid?

T.: Szegényesen.

E.: Mennyi a jövedelmeitek?

T.: Általában olyan harmincezer, mindennel együtt.

E.: Elégedettek a helyzetükkel?

T.: Nem. Különben általában úgy van, hogy manapság senki sincs megelégedve.

E.: Érződik ez a családban a hangulaton is?

T.: Persze. Egy kicsit ideges a hangulat.

E.: Szükséget szenvedtek valamiben?

T.: Megvagyunk, tehát nem éhezünk. Azért vigyázni kell mindenre, cipőre, ruhára. Meg hát az élelmiszer is drága. Tehát nem szabad dobálózni semmivel.

E.: Nem tudsz annyit enni, amennyit szeretnél?

T.: Nem, hát a cukorral spórolni kell, például a teába nem lehet olyan sokat tenni. De hát mit tudjunk csinálni. Ez a helyzet, sajnós.

E.: Mi hiányzik legjobban a háztartásból?

T.: A pénz. Mert ilyen elektromos tárgyak kellenének, meg hogy a házat befejezzük, tehát külsőleg is bevakoljuk, meg jó lenne vezetékes gáz a fűtésre. De úgy hallom, hogy sokat kell fizetni érte. Tévé is kéne, mert csak egy régi van. A vízvezeték is meg kellene csinálni. Pár éve lett behozva a víz a lakásba, de nem mindig használjuk. Téltre lezárjuk, nehogy lefagyjon a cső. Inkább a kútra megyünk ki. Sokan mondják, hogyha nyernének a lottón, akkor ezt csinálnának, azt csinálnának. Mi is így terveztünk, de hát ahhoz tőke kell. Az meg nincs.

E.: Hány helyiség van a lakásban?

T.: Konyha, kamra, hálószoza, meg az előtér. Van egy szoba, ami még nincs kész, csak tervezzük, hogy megcsináljuk.

E.: Fürdőszoba van?

T.: Az még nincs.

E.: Hány testvéred van?

T.: Két öcsém van.

E.: Ők mit csinálnak?

T.: Tanulnak. Az egyik most hetedikes, a másik negyedikes.

E.: Van-e valakinek betegsége a családban?

T.: Mindenkinek van mostanában baja. Édesanyámnak porckorong sérve van. Édesapámnak a derekával, nagyobbik öcsémnek a vérnyomásával volt gond. Magas volt a vérnyomása, aztán szédült, meg ilyesmi. A kisebbik öcsém is volt már kórházban arcüreg-gyulladással. Én még csak a tüdőmmel voltam szanatóriumban. Más gondom nem volt.

E.: Kivel vagy inkább jóban a szülők közül?

T.: Édesanyámmal jobban megértjük egymást.

E.: Apukáddal rossz viszonyban vagy?

T.: Volt egy-két afférunk már. Kisebb dolgokon összekapunk, mint általában a családban szokott lenni a nagyobb gyerek és az apa között. Édesanyámmal is összeszólalkozunk néha, de igen ritkán.

E.: Tudnál erre példát mondani?

T.: Azon szokott lenni a vita, hogy nekem nincs felelősségtudatom. Hogy a gyakorlaton dolgozom, itthon meg kevesebbet. Ezen szoktunk összeszólalkozni. Van némi igazság benne.

E.: Amikor apukáddal vitatkozol, anyukád beleszól?

T.: Nem mindig, de általában megvéd.

E.: Szüleid figyelik, hogy kikkel barátkozol?

T.: Nem nagyon figyelik. Kiskoromtól tudják, hogy zárkózott vagyok.

E.: Ismerik a barátaidat?

T.: Azt a kettőt, akik itt laknak, azokat felületesen ismerik, tehát látásból. De különösebben nem is érdekel, hogy mi a véleményük. Nem adok a szüleim véleményére.

E.: Büntetést, szidást miért kapsz?

T.: Mert nagy szám van, meg nem segítek eleget itthon.

E.: Mit kellene csinálnod?

T.: Most voltak a tavaszi munkák, ásás, ültetés. Édesanyám hazajön a munkából, és akkor itthon tovább csinálja.

E.: A kerti munkákat ki végzi?

T.: Közösen. A kötözést, ásást közösen szoktuk, a nagyobbik öcsém, apám meg én. Az ültetést édesanyám, meg apám szokta.

E.: Az ital nem probléma a családban?

T.: De. Mint általában a legtöbb családban. Sajnos emiatt kapunk néha össze.

E.: Szóvá teszed ezt a dolgot?

T.: Egyrészt szóvá teszem, másrészt meg ha kicsit többet ivott apám, akkor ő a nagyfiú.

E.: Verekedés is van?

T.: Különösebb nem volt, véres eset még nem volt.

E.: Mennyire vesznek itthon felnőtt számba?

T.: Ahogy én látom, nem nagyon. Még mindig tizenkét évesnek tartanak. Meg kell mondanom, hogy hova megyek, megkérdezik, hogy hol voltam. Pedig már nem vagyok olyan kicsi.

E.: Hova szoktál eljárni?

T.: Legtöbbször bent vagyok az iskolában, de azt gondolják, hogy rossz dolgot csinálok.

E.: Szeretsz itthon lenni?

T.: Persze, mint minden más ember. Van néha olyan nap, mikor legszívesebben máshol lennék, de hát nem lehetek.

E.: Hol szeretnél lenni?

T.: Van egy hely, Kaposvár mellett, Mosdós, a tüdőklinika. Ott voltam kilencvennégyben. Akkor fedezték fel, hogy asztmám van. Ott jól éreztem magam. Oda visszamennék. Nem betegnek, hanem lakni.

E.: Mikor derült ki, hogy asztmád van?

T.: 1994 tavaszán. De már a születésem után nyolc hónappal előjött, de aztán abbamaradt, aztán kilencvennégyben jött elő újra. Akkor már nyolcadikos voltam.

E.: Akkor kerültél szanatóriumba?

T.: Igen, nyolcadikban, év közben. De ott is van egy iskola, és van tanítás. Vittem a könyveket. Ott a tanárok is alkalmazkodtak a diákokhoz.

E.: Milyen gyerekek között voltál?

T.: Gerincferdültekkel, meg akiknek a szívével volt gond, meg asztmásokkal, a környékről meg Kaposvárról.

E.: Miért érezted ott jól magad?

T.: Mert ott nem voltak faji ellentétek, tehát, hogy te cigány vagy, vagy nem vagy cigány. Megértettük egymást. Meg végül is ott csak az volt a dolgunk, hogy mikor bementem, kivizsgáltak, és amikor lehetett, akkor kellett menni iskolába. Tanultunk, és amikor a tanulószobának vége volt, kimentünk játszani.

E.: Ott szívesebben tanultál?

T.: Persze. Egy régi kastélyt alakítottak át szanatóriummá. Az épület is tetszett, tehát jó tágas volt, nem mintha itthon nem férnék el. Volt külön lány-osztály, meg fiúosztály. Néha átjártunk a lányokhoz, videóztunk. Egyszer voltam áprilisban, és utána voltam még egyszer. Amikor először voltam, akkor kérdezték, hogy akarok-e még jönni. Mondtam, hogy persze, hogy akarok. Aztán küldték a papírt, hogy megint menjek be júniusban, az iskola után. Akkor megtudtam, hogy mi ez a betegség. Csináltak egy tesztet, hogy mennyit bírok tekerni biciklivel. Ott éreztem eddig a legjobban magam.

E.: Miért volt ott jó?

T.: Ott jobban megértettek. Ott voltak barátaim is, akikkel meg tudtam beszélni a dolgokat. Őszintén szólva itt nem tudom megbeszélni senkivel.

E.: És az osztálytársaid?

T.: Az osztálytársaim közül egy-két hasonló gondolkodású van, mint én. De ez igen szűk kör, aki nem azzal foglalkozik, hogy diszkó, verekedés, meg ilyesmik. Mert a többiek mindig azt mesélik, hogy így verekedtem, úgy verekedtem. Rossz hallgatni őket. Meg azt mesélik, hogy a diszkóban itt voltam, ott voltam. Mesélik, hogy rúgtak be, meg ilyesmik. Nem azért, de észrevehetnék, hogy ez hülyeség. Csakhát nem veszik észre.

E.: Kapsz-e zsebpénzt?

T.: Végül is kapok ösztöndíjat, háromszáz forintot. A legtöbben az osztályban négyszáz forintot kapnak. Kevés, de hát mi kapunk utoljára az iskolában. Az elsősök és a másodikosok már nem kapnak, mert az iskola nagyon rossz anyagi helyzetben van. Amikor elsős voltam, tehát két évvel ezelőtt, eladtak egy jó pár dolgot, például egy Barkast, mert az iskola már a csőd szélén állt. De elég nehéz gazdasági helyzetben van most is. Itthon is kapok némi zsebpénzt. Ha úgy van, akkor hetente ötven, száz forintot.

E.: Dolgozol-e?

T.: Nem rendszeresen, de tavaly nyáron voltam kaszálni.

E.: Mire van elég pénzed?

T.: Sokminden van, amire nem jut.

E.: Mire kéne?

T.: Öltözködésre. Meg nem az, hogy diszkóba járni, de egyszer-kétszer el kéne menni oda is. Társaságban lenni, nem mindig itthon ülni. Nem az, hogy nem szeretek itthon ülni, meg olvasgatni, mert szeretem ezt is. Lehet, hogy furcsán hangzik, de egyedül játszom, egyedül sakkozom. Mert őszintén megmondom, nincs kivel. Barátom nincs, akivel meg tudnám beszélni a dolgokat, meg akivel el tudnék menni, hogy jól érezzük magunkat. Inkább bent vagyok az iskolában és számítógépezek. Elsőben ötöst kaptam belőle, azt szeretem csinálni.

E.: Csak elsőben tanultátok?

T.: Igen, sajnós.

E.: Voltak kedvenc tanáraid?

T.: Igen, Takács Péter, aki a történelmet tanította. Ő közvetlenebb volt, mint a többi tanár. Nem azt mondom, hogy elhülyéskedtük az órát, de viccelődtünk meg tanultunk is, felelés is volt. Jól éreztük magunkat vele. Nemcsak az volt, hogy akkor most tessék tanulni, hanem tudott az ember szórakozni is. Nem volt olyan feszült a légkör. Aztán volt egy kémia

tanárnőm hetedikben, Pap Éva, az is jó volt. Kár, hogy később nem tanított. Ő sokat foglalkozott velem, de szerettem is a kémiát. Az órán általában én feleltem. Ketten voltunk, akik jobban tudtuk a kémiát, egy másik gyerek, meg én. Szerettem könyvtárba járni. Most is szeretek. Van egy-két könyvem is.

E.: Miket szoktál olvasni?

T.: Általában mindent. Én a tévében meghallgatom még az operát is. Nem szeretem, de meghallgatom. Meg a balettet is megnézem. Sci-fi regényeket olvasok általában, meg szépirodalmat, tehát verseket. Meg szeretem a II. világháborúról szóló könyveket. Nem az öldöklés miatt, hanem megfog valahogy.

E.: Mít nem szeretsz olvasni?

T.: Például regényben nem szeretem, ami úgy kezdődik, hogy csak elbeszélés. Én a cselekményt szeretem. Filmben is, nem az, hogy bunyós legyen, de cselekményes. Amúgy nagyon sokmindent megnézek, meghallgatok mindenkit, bármilyen véleménye legyen, ellentétes, vagy azonos velem. Meghallgatok mindenkit, csak hát nem biztos, hogy egyetértek vele.

E.: Mik a rossz emlékeid az általánosból?

T.: Van egy-kettő. Az osztálytársaimmal való balhék például. Amikor nem volt egyforma a nézetünk, és én egy kicsit gyengébb voltam, mint ők. Végül is nem én kezdtem, csak hát nem tudtam semmit csinálni. Tehát belém kötöttek, hogy megmutassák, hogy ők a nagyobbak. Általában mindenkibe belekötöttek, de főleg abba, aki tűrte. Én nem is tudtam volna visszavágni.

E.: Voltak cigány osztálytársaid?

T.: Persze. négy-öt gyerek.

E.: A tanárok hogy viszonyultak hozzátok?

T.: Nem rokonszenveztek külön a cigány gyerekekkel, de az volt a tapasztalatuk, hogy a cigány gyerekek jobban akarnak tanulni. Végül is ebben igazuk volt, mert ezek a paraszt gyerekek egy kicsit nagynak képzelik magukat, tehát, hogy ők az okosak, ők már mindent tudnak. És a tanárok ezt ugyan nem mondták ki, de nem nézték jó szemmel. Ezért aztán többet is foglalkoztak velünk. Nem az osztály előtt, de odahívtak, többet beszélgettek velünk. Például személy szerint velem is többet beszélgettek. Csakhát nyolcadikban már mindegyik tanárral bajom volt. Untam már az iskolát. Lehet, hogy az osztálytársaim miatt is. Mert most már itt is kezdem unni az iskolát. Alig várom, hogy a vizsgának vége legyen.

E.: Miben különböztél az általános iskolában az osztálytársaidtól?

T.: Talán abban, hogy kicsit többet tudtam, mint ők, és akkor azt mondták, hogy puncsos gyerek, meg hogy tekerem a biciklit, meg hogy én vagyok az okos. Dehát végül is nem érdekel más véleménye, hogyha rossz. Meg ha jó, akkor sem.

E.: Elégedett voltál az akkori tanulási teljesítményeddel?

T.: Ha odafigyeltem órán, akkor az nekem elég volt a közepesre. Most már, ha visszanezék, akkor tudom, hogy ha tanultam volna, akkor lehettem volna négyes-ötös, és most nem itt lennék, hanem máshol, tehát gimnáziumban, vagy szakközépben. Mert a szakközép azért mégis más, mint a szakmunkás. De nyolcadik felé kezdtem hanyag lenni. Az ötödik volt a legjobb évem, félévkor volt hét kettesem, de év végére csak kettő maradt. Tehát akkor tanultam is, nem csak az órán figyeltem, hanem itthon is olvastam a könyveket. Nem az, hogy halálra tanultam magam, csak elolvastam egy kicsit. Egy kicsivel jobban összpontosítottam. Általában az a baj, hogy nem összpontosítok a dolgokra. Például felteszik a kérdést, elkezdek beszélni, és csak egy perc múlva gondolok vissza, hogy mi is volt a kérdés. Néha elkalandoznak a gondolataim. Kikapcsolok.

E.: A család mit szólt az eredményeidhez?

T.: Nem foglalkoztak velem. Hazajöttem az iskolából, elmondtam, hányast kaptam, „jól van, fiam”. Ha egyest kaptam, akkor „többé ilyen ne legyen”. Szóval ezért sem éreztem jól magam itthon. Mintha egy kicsit idegen lennék. Édesanyám el szokott menni szülőire. Elmondta, hogy mit mondott az osztályfőnök, hogy jobban kell tanulni, vagy a magatartásommal van gond. Bár ezt még nemigen mondták, inkább azt, hogy hallgatag vagyok.

E.: A továbbtanulás kinek volt fontos?

T.: Az egész családnak. Egyrészt azért, mert így kapták utánam a családi pótlékot. Meg hát nekem is fontos volt, mert én minél tovább akarok jutni. Tehát, ha most elvégzem a szakmát, és utána elvégzem a gimnáziumot, akkor tovább akarok menni katonatisztire.

E.: Mikor kezded a gimnáziumot?

T.: Amikor befejeztem a szakmunkást.

E.: Mi szerettél volna lenni gyerekkorodban?

T.: Nekem azt mondták, hogy kiskoromban orvos szerettem volna lenni, amikor akkora voltam, mint a kisebbik tesóm. Nem tudom, hogy igaz-e, de azt mondták, hogy olyan eszem volt, mint a borotva. Nem voltam hülye gyerek. Most sem érzem magam hülye gyereknek, csak hát a körülmények rosszak. Ha a gazdasági helyzetünk jobb lenne, akkor más lenne a helyzet.

E.: Anyukádék mit akartak belőled?

T.: Nem mondták meg. Végül is rám bízták, hogy válasszak, amit akarok. Én meg választottam.

E.: Hogyan választottad ezt az iskolát?

T.: Jöttünk üzemlátogatásra, és az is szerepet játszott benne, hogy megtetszett a lakatos szakma. Meg hát mindenképpen tovább akartam menni, úgyhogy mindenképpen kellett valamit választanom.

E.: Erre a szakmára jelentkeztél?

T.: Persze, elsőre felvettek. Igaz, a felvételin voltak gondjaim, mert egy feladatot nem tudtam.

E.: Mi volt a feladat?

T.: Csak írásbeli volt. Egy napig tartott. A fémekkel kapcsolatban, voltak kérdések, számítások, űrmérték, térfogat. Azt még nem tudtam akkor, hogy milyen fémek vannak.

E.: Milyen szakma merült még fel?

T.: Másodikra megjelöltem az asztalos szakmát ugyanitt. Végül is az is tetszett, de nem annyira, mint a lakatos.

E.: A szakmunkásképző egyértelmű volt?

T.: Mivel annyi volt az átlagom, hogy szakközépbe nem vettek volna fel, mert oda 3,5-től vesznek fel. Oda annyi kellett volna, a gimnáziumba meg négyes-ötös. Úgyhogy csak a szakmunkás maradt.

E.: Mit szóltak a szülők ahhoz, hogy lakatos leszel?

T.: Hallották az asztmával kapcsolatban, hogy hegesztésnél gázzal nem foglalkozhatok, mert a szemem begyullad a gáztól vagy az erős fénytől. De ezt már megszoktam.

E.: A pályaválasztást kivel beszélted meg?

T.: Senkivel. Hát a barátommal annyira, hogy megkérdeztem, hogy mit választott, miért azt választotta, és akkor azt feldolgoztam magamban. Aztán végül is nem hagyatkoztam senkire, tehát nem követtem, mint példát.

E.: Gyakorlóléhelyet kellett-e szerezni?

T.: Nem, az iskola biztosított. Végül is ez jó húzás volt az iskola részéről, mert a vasgyár megszűnt, úgyhogy keresni kellett volna. Így viszont nem kellett.

E.: Gyakoroltál az iskolán kívül is?

T.: Nem. A nyári gyakorlat is itt volt. Elsőben két hét, másodikban öt. Elhúzták eléggé, mert négy hétről volt csak szó. Kicsit elvettek a szünetből.

E.: Milyen itt a tanműhely felszereltsége

T.: Van két-három hegesztőgép, fűrők, köszörűk, tehát tudunk dolgozni, csak hát újítani kéne. Például új esztergagép kellene, ezek hiányában nem tudunk rendesen dolgozni, lassúbb a termelés.

E.: Nálatok is van fusimunka a gyakorlaton?

T.: Persze. Minden tanárnak fusiztunk már valamit, még az igazgatónak is. Elhozta a kis edénykéjét, kellett csinálni valami védőrácsot.

E.: Ilyenkor kaptok érte pénzt?

T.: Ezekért? Még csak az kéne, fel is háborodnának, ha kérnénk valamit. Jóbaráti a viszony.

E.: Saját munkákat is csinálhattok?

T.: Ha megkérdezem az oktatótól, akkor valószínű, mert ő is szokott fusizni. Ha olyan kedve van, akkor megengedi. Általában meg szokta engedni.

E.: Mennyire tudtad a szakma minden részét megtanulni?

T.: A fémipari alapképzésben megtanítanak mindenre, van a fúrás, köszörülés, reszelés, minden. Azt megtanították, főleg a reszelést. Ha nem volt munka, akkor reszelés volt. Hegesztési is tudunk, köszörülési is, vágni, szegecselni, mindent, csak a lánghegesztést nem gyakoroltuk eléggé. Az volt a kifogás, hogy drága a gáz. Tizenöt ezer forint egy palack, tehát meg kell gondolni az iskolának, hogy mit, mennyit, hogyan.

E.: Milyen a viszonyod a mesterreddel?

T.: Úgy érzem, hogy jó. Elsőben volt egy-két puncs-gyerek, de másodikban már kezdett összerázódni a társaság. Volt egy-két gyerek, aki közelebb volt az oktatóhoz, mert mondjuk fusit csinált neki. Az oktató kiadja a fusit, látja, hogy jó a gyerek, akkor általában neki fogja adni a fusikat.

E.: Ezekért a gyerek pénzt kap?

T.: Nem kap pénzt. Csak hát az oktató egy kicsit a bizalmába fogadja. Nem kiabál annyit vele. Nem volt olyan, hogy verés, de egyszer-kétszer megütött már gyereket. Fájt neki, de nem volt komolyabb.

E.: És te a fusizós gyerekek közé tartoztál?

T.: Félig-meddig. Volt egy eset az idén, amikor elszóltam magam, hogy fusiztunk. Jött be az oktatásvezető, és kérdezte, hogy mit csináltunk tegnap. Elmondtam, hogy hegesztettünk. Véletlenül. Aztán mondta az oktató, hogy valaki itt köpött közülünk, de én nem mondtam meg, hogy én voltam. Amúgy ki lehet bírni az oktatóval, csak ha bal lábbal kel fel, akkor úgy kezd, hogy mi milyen hülyék vagyunk, meg mindent elrontunk. Akkor már tudjuk, hogy milyen napunk lesz.

E.: Voltak önálló feladatok?

T.: Majdnem mindent ketten csináltunk. Én általában köszörültem. A köszörülésre szakosodtam, ha lehet így mondani, mert azt majdnem mindig én csinálom. Meg a fúrást is.

E.: Mennyire tudtad itt megtanulni a szakmát?

T.: Minden szakmánál úgy van szerintem, hogy az iskolában csak az alapokat lehet megtanulni. Minden oktató azt mondja, hogy figyelni kell a haladást. Tehát, hogy a szakma hogy fejlődik. Olvasni kell a szaklapokat, beszélni kell az azonos szakmában dolgozókkal.

E.: Ezt te is tervezed?

T.: Nem, mert én úgy tervezem, hogy nem fogok dolgozni a lakatos szakmában. Dehát ez még a jövő titka.

E.: Voltak konfliktusok a gyakorlólóhelyen?

T.: Voltak, de ritkán. Mindenkiel megesik szerintem, hogy valakivel nézeteltérésbe kerül. De olyan nagyobb verekedés nem volt a csoportban.

E.: Szerinted mit kéne a szakmai gyakorlaton változtatni?

T.: A gépeket kicserélni, fejleszteni kéne a technikát. De az oktatókkal nincs különösebb baj. Anyagi akadályai vannak, hogy nem fejlődik a tanműhely. Valószínű, hogy anyagi okai vannak.

E.: Milyennek tartod ezt az iskolát

T.: Ha jól megtanulja az ember a szakmát, akkor el tud helyezkedni, tehát meg tudja állni a helyét magyar viszonylatban.

E.: Miért szerettél ide járni?

T.: Azért, mert volt egy-két tanár, aki elhitette velem, hogy vannak jó tanárok is, nem csak szemetek. Mindig volt egy-két tanár, aki továbbsegített.

E.: Mit tartasz rossznak?

T.: Az igen rossz, hogy megszüntették a szünetben a zenét. Nem tudom, hogy miért. Azt mondták, hogy túl hangos. Szerintem meg azért, mert nem tetszett nekik, hogy mi jól érezzük magunkat. Meg volt egy-két hülye gyerek, aki néhány rossz dolgot csinált. Hülyéskedtek szünetben, meg táncoltak. Végül is a stúdióba csak az mehetett be, aki stúdiós, és ezt igen gyakran megszegették. Cigiztek bent a stúdióban. Az is tiltott volt. De inkább beszéljünk a jóról. Sokmindent tudnék mondani, ami rossz volt, de nem akarok belebonyolódni, mert lehet, hogy olyat mondanék, amit nem kéne.

E.: Mik voltak a jók?

T.: A számítástechnika jó volt. Csak az a kár, hogy nem három éven keresztül tanultuk. Azért nem, mert nem tudták eldönteni első év végéig, hogy a németet vigyék tovább, vagy a számítástechnikát. Aztán egyiket sem vitték tovább. Én németből is ötös voltam. Azért is akarok gimnáziumba menni, mert angolt is szeretnék tanulni. A némettel sem volt gondom, de az angollal már régóta szimpatizálok. Volt egy stúdió, amit berendeztek ilyen nyelvi labornak. Nem tudom, hogy mennyit áldoztak rá. Mi elkezdtünk elsőben németet tanulni, de megszüntették. Úgy tudom, hogy a mostani elsősök sem tanulnak németet. Akkor meg minek csinálták a labort?

E.: Nem volt számítástechnika szakkör?

T.: Másodikban akartak szervezni. Jelentkeztünk is, fel volt írva. Kiírták, hogy számítógépes fakultáció. El is kezdtük a programozást, de abbamaradt, mert nem jöttek el a gyerekek. Szóval volt fakultáció, el is kezdtük, csak hát az akarás hiányzott. Nem akarásnak nyögés a vége.

E.: Egyébként milyen az osztályod?

T.: Most harmadikra már kialakult. Elsőben még kereste mindenki a másikat, hogy kivel tud barátságot kötni, kiből bízhat meg, kit tud cukkolni. Kerestük a kis lyukakat, hogy kit tudunk piszkálni. Másodikban is volt még, de már nem annyira. Harmadikra összerázódtunk.

E.: Milyen helyzetű gyerekek járnak ide?

T.: Változó. Általában a középosztályba tartozik mindenki. Egy gyerek van, akiknek van gazdasága, ott nőtt fel, úgy is nevelték, úgyhogy ő olyan igazi paraszti gyerek. De nem ez a leggyakoribb. Hárman vagyunk cigány gyerekek. Én meg két tamási. A tamásiak igen ellentétesek, mert az egyik utálja a másikat. Összesen tízen vagyunk lakatosok az osztályban. Tizenketten voltunk, de az egyik gyerek még elsőben házasságra adta a fejét. Tizenhat évesen. Együtt maradhatott volna a lánnyal, és akkor kijárhatja az iskolát, és utána összeházasodnak. De ő nem. Kiiratkozott az iskolából. Azt mondta, hogy annyira szerette, hogy otthagyta érte az iskolát is. Mondjuk ez hülyeség szerintem. De a szüleitől is, otthonról is megszökött.

E.: Milyen a kapcsolatod az osztálytársaiddal?

T.: Most már mindenkivel úgy-ahogy jó. De hát első, másodikban egy-két emberrel volt csak jó. Még akivel itt a szomszédságban lakunk, még azokkal is össze szoktam venni. Nem haragszom rájuk komolyabban, de hát összekapunk.

E.: Vezéregyéniség vagy az osztályban?

T.: Nem, semmiképp. Inkább középszinten vagyok, mert nem is vagyok alárendelve senkinek. Vannak hárman, négyen, akik azt képzelik magukról, hogy ők a nagyok. Mondjuk szerintem ez nem így van.

E.: Milyen családból való gyerekek ők?

T.: Van egy gyerek, akinek elváltak a szülei, mondjuk azt meg tudom érteni, mert olyan helyzetben van, hogy meg kell mutatnia, hogy ő a nagy. Az apjával él együtt. A másik egy ilyen nagyvilági gyerek, diszkóba jár, meg állandóan arról beszél, hogy mit csinál a nővel. Ez egyszerűen undorító. Megtárgyalják az egész osztály előtt. És akkor mit csináljak én egyedül, akinek nem tetszik, míg a másik tíz röhög. Úgyhogy én is röhögök rajta, és nem mondom, meg hogy nem tetszik, de azt sem mondom, hogy tetszik.

E.: Szakmák szerint vannak csoportok az osztályban?

T.: Általában mindenki az autószerelőkhöz húz, mert azok mutatják magukat nagy fiúnak. Azokkal akarnak barátságban lenni. Nagyképűek. És a gazdasági helyzetük is olyan, hogy jómódúak. De nem ezért utálom őket, hanem mert beképzelték.

E.: Sokan isznak az osztályból?

T.: Én eddig egyszer ittam, de akkor sem totálra mentem. Kettő és fele nem iszunk, ha magamat félnek számítom.

E.: A többiek rendszeresen?

T.: A többiek mesélik, hogy isznak, cigiznek.

E.: Nem lehet, hogy csak mesélik?

T.: Nem hiszem. Én úgy tudom, hogy tényleg isznak. Haladnak az alkoholizmus felé.

E.: Mennyit isznak szerinted?

T.: Van olyan osztálytársam, aki elköltözött otthonról, mert összeveszett az apjával. Elváltak a szülei. Ő most diszkóba jár, csajozik, iszik, mindent csinál. És a többiek róla vesznek példát.

E.: Kit szeretnek az osztályban?

T.: Olyan nincs, akit szeretnek. A baráti viszony igen ritka.

E.: Van, akit mindenki utál?

T.: Olyan van, sajnos. Sajnos, még én is utálom. Az a baj vele, hogy tutyi-mutyi. Úgy áll a munkához, meg mindenhez, hogy csak haragudni lehet rá. Ő az egyik tamási, a kisebbik. Mélynövésű szegényke. Kettes-hármas tanuló. Néha akad mindenkinek olyan jó pillanata, hogy el lehet vele beszélgetni, még vele is. De mikor rájön az öt perc bármelyikre, mondjuk rám is néhanapján, akkor nem lehet leállítani. Néhanapján én is piszkálok embereket, tehát azt csinálom, amit velem csináltak. Meg az a gondom, hogy ha kinyílok valaki előtt, tehát ha szorosabb barátságba kerülünk, akkor kihasználja, mert elpletykálja még a legbelsőbb titkaimat is, amit nem akarok, hogy mások tudjanak. Akkor nagyon meg tudok haragudni rá. Ideges vagyok, meg akarom ütni. Ez a baj, hogy kialakult bennem egy visszafogottság. Ha valakire ideges vagyok, akkor is próbálom inkább visszafogni magam. Apámmal is volt egy ilyen kis afférom, amikor nem bírtam már visszafogni magam. Otthon csinálta a dilit, ivott, anyámat meglökte, vagy nem tudom, mit csinált. Hallottam, hogy elkezdte ütlegelni. Akkor felkaptam a vizet, kimentem. És hát végül is jártam karatéra, aztán megütöttem. De megfogta az ajtó szerencsére. Nem volt olyan erős az ütés, csak használtam a technikát. A csoportban meg az a magasabb, bajszos cigány gyerek első évben nagyon sokat piszkált. De az egyik fülembe, a másikon ki. Nem figyeltem rá. Egyszer aztán a raktárban felment a pumpa. Máig sem emlékszem, de ott álltam mellette, és alkalmaztam a technikát megint. Bevertem az orrát szegénykének, aztán kész.

E.: Hátrányt jelent a cigány származásod?

T.: Nem, mert szerintem hozzászoktak. Most már kezd beépülni a köztudatba, hogy más népség is van. Ha most jön egy roma gyerek bárhonnan, akkor az a lényeg, hogy magyarul beszéljen. Persze nem biztos, hogy befogadnánk. Én sem biztos, hogy befogadnám. Attól függ, hogy milyen személyisége van. Sok mindentől függ ez.

E.: A tanárok szeretik ezt az osztályt?

T.: Általában utálják. Az osztály nagy része úgy viselkedik, hogy órákon közbeszól, beszélget, nem csinálja meg a házi feladatot. Persze itt már nem adnak fel olyan házi feladatot, mint általánosban, hogy na most fiacskám, ezt meg kell csinálni. Általánosban is benne voltam a legrosszabb osztályban. Hetedikben mi voltunk a legrosszabb osztály. A tanárok nem akartak bejönni az óráinkra. Én nem viselkedtem úgy, de az osztály nagy része igen. Állandóan beszóltak a tanároknak, beszélgettek az órán, úgy mint most, csak ott szabadabban, meg jobban lehetett csinálni. Mert itt azért a tanárok is megmondták, hogy nem kell ide járni, el lehet menni nyugodtan.

E.: Milyen a közismereti képzés?

T.: Nem alacsony fokú a képzés itt a szakmunkásban, de nem is magas, inkább közepes. Ha a tanárok jobban meg akarnák tanítani, akkor jobban lehetne. Nem vagyunk mi olyan hülye osztály, csak nem akarunk tanulni.

E.: Fontosak voltak ezek a tárgyak az iskolában?

T.: Nem hiszem. A szakmunkásban szerintem a hangsúly a szakmán van. Én úgy érzem, hogy azokat a tárgyakat azért fontosabbnak tartották. Most úgy van a szakmunkásvizsgán is, hogy csak szakmai tantárgyakból vizsgázunk, most már nem kell történelemből tanulni. Ilyen szakmacentrikus ez az egész.

E.: A szakelmélet érdekel?

T.: Nem. A gyakorlat valahogy jobban érdekel.

E.: Nehezek a szakelméleti tárgyak?

T.: Szerintem nem nehéz megtanulni, csak én nem akarom. Nem érdekel úgy, mint a könyvek. Ha megfogok egy sci-fi könyvet, akkor azt elolvasom. De egy szakmai könyvet... Jó, elolvasom, de nem érdekel. És nem is minden része hasznos.

E.: Milyen a fegyelem az órákon?

T.: Majdnem minden órán beszélgetünk. Csak a szakmai órákon nem beszélgetünk. Az egy rendes tanár, úgyhogy nem szórakozunk vele. Azzal rendszeren el tudunk beszélgetni bármiről, a továbbtanulásról, meg hogy ki hogy dolgozik a gyakorlaton.

E.: Kik a tanárok kedvencei?

T.: Különösebb kedvenc nincs. Különböző órákon különböző a kedvenc. De van egy fiú, akit rendszeresen kinéznek az osztályból, a Matyi. Mi megvagyunk vele, de a tanárok nincsenek vele megelégedve. Nem az, hogy rossz tanuló, csak a magatartásával van baj. Kimondja, amit gondol. Jó lenne, ha én is ilyen lennék, hogy ki tudnék mindent mondani, amit gondolok.

E.: Az iskolában szerinted min kellene változtatni?

T.: A hozzáálláson. Más tanítási módszer kellene. Mondjuk konkrétan nem tudnék más tanítási módszert mondani, de szerintem ezen kéne változtatni.

E.: Miben legyen más?

T.: Jobban megkövetelni a dolgokat. Itt nem követelik meg. Van olyan tanár, akinél puskázni lehet. Tudjuk mi is, hogy magunknak ártunk azzal, ha puskázunk, de hát akkor is. Meg olyan tanár is van, hogy lehet rajta érezni az órán, hogy iszik. Bent az iskolában. Ez ellen is kellene tenni. Kimegy az iskolából, megiszik valamit, és úgy jön vissza, és akkor úgy tanít. Ha valaki odamegy hozzá, lehet érezni a leheletén, meg a mozgásán is látszik persze.

E.: Hogyan értékeled most a pályaválasztásodat?

T.: Nem azt mondom, vannak kétségeim, de szerintem jól választottam. Abból a szempontból rossz, hogy ha csak Barcsot vesszük, itt manapság igen sok a munkanélküli, tehát nincs esélyem, hogy elhelyezkedjek. Végül is ezért jelentkeztem gimnáziumba, meg azért is, mert tovább szeretnék tanulni.

E.: Már jelentkezted?

T.: Persze. Már fel is vettek. De feltételesen csak, mert kell a szakmunkáspapír.

E.: Ez esti tagozat?

T.: Nem, nappali, két éves.

E.: Jár a családi pótlék?

T.: Persze. Végül is ez is egy szempont.

E.: Megbántad-e hogy ezt a szakmát választottad?

T.: Nem.

E.: Azt kaptad, amit vártál?

T.: Nem kifejezetten, mert akkor még nem tudtam, hogy milyen a helyzet. Tehát, végül is tudtam, hogy munkanélküliség van. Számítottam arra, hogy nem tudok elhelyezkedni.

E.: Miért akarsz éppen katona lenni?

T.: Hivatástudatból. Tetszik a fegyelem, a katonaság, az egész életmód. Ott szigor van. Valahogy tetszik. Igaz, hogy a lakatos szakma is tetszik, de azt nem akarom csinálni.

E.: Soha nem akarsz ezzel foglalkozni?

T.: Gondolkodtam rajta, de miután megtudtam, hogy lehet menni gimnáziumba, egyértelmű, hogy azt választottam.

E.: Sokan mennek gimnáziumba?

T.: Az osztályunkból tizenhatan jelentkeztek. Harmincketten vagyunk. Ez egy összevont osztály autószerelőkől, mezőgazdasági gépszerelőkől, meg lakatosokból áll. Tizenhatan jelentkeztek tőlünk, és az ácsok közül is négyen-öten.

E.: Mi a család véleménye arról, hogy tovább szeretnél tanulni?

T.: Őszintén megmondva nem érdekel, de mondjuk meghallgatom őket. Az a véleményük, hogy ez olyan nekik, mint a foghúzás, de azt mondják, hogy tanuljak, amíg lehet. Végül is én nem akarok a nyolc általánosnál, vagy a szakmunkásképzőnél leragadni. Én többet akarok tudni.

E.: Ki ösztönöz erre?

T.: Az unokatestvérem, aki gimnáziumot végzett. Le is tette az érettségit. Van középfokú angolja. Az se rossz dolog éppenséggel.

E.: Most mit csinál?

T.: Munkanélküli. Sok érettségis sem talál munkát.

E.: Lehet, hogy te is munkanélküli leszel egy-két éven belül?

T.: Valószínű, ha nem vesznek fel a főiskolára. Dehát az még a jövő titka, hogy eljutok-e odáig egyáltalán. De ha végzek a gimnáziummal, akkor valószínűleg. Ha addig meg nem változik a gazdasági helyzet, és nem teremtenek új munkahelyeket, tehát gyárat, ilyesmit, akkor valószínűleg munkanélküli leszek.

E.: Az iskola tud segíteni a munkakeresésben?

T.: Végül is hallottam ilyen híreszteléseket, hogy valószínűleg fölvesznek majd minden szakmából egy embert állandóra az iskolába. Akikben megbíznak. De ez még nem biztos.

E.: Te szeretnél itt maradni?

T.: Még ha kiválasztanának, akkor se. Én gimnáziumba megyek, mert nekem az többet ér.

E.: A főiskolára milyen esélyt látsz?

T.: Attól függ. Valószínűleg többet fogok tanulni a gimnáziumban, mint itt a szakmunkásképzőben, mert ott kicsit magasabb a követelmény is. Ezt tudom, mert hallottam. Úgyhogy elhatározásom szerint tanulni fogok keményen. Ügyelni kell, hogy ne hogy kiszórjanak már az elején. Ha legalább négyesre sikerül az érettségim, akkor valószínűleg felvesznek.

E.: Hol fogsz tartani tíz év múlva?

T.: Úgy tervezem, hogy végzek a gimnáziummal, elmegyek a főiskolára. Szeretnék programozó lenni, mert nagyon érdekel a számítástechnika. Egy cégnél lennék számítógépes programozó. A katonaság is érdekel, de a számítástechnika még jobban. Az irodai munka is tetszene nekem. Könyvelő vagy menedzser, vagy valami hasonló lennék. Lehet, hogy tíz év

múlva partnert is fogok találni. Nem azt mondom, hogy válogató vagyok, de nem akarok egy buta lányt. Legyen valami fogalma arról, hogy mi hol van.

E.: Hány gyereket szeretnél?

T.: Legalább kettőt.

E.: Főnök szeretnél lenni, vagy beosztott?

T.: Magas beosztásban szeretnék lenni, minél magasabban.

E.: Szerinted milyen tulajdonságok szükségesek ma a boldoguláshoz?

T.: Gyors felfogóképesség, intelligencia, helyzetfelismerés, szakképzettség.

E.: Neked ezek megvannak?

T.: Szerintem jó a felfogó képességem, hamar átlátom a helyzetet. Úgy gondolom, hogy az intelligenciám is megvan, ha akarom. Nem azt mondom, hogy rátermett lennék egy igazgatói állásra, de mindenbe bele lehet tanulni, még a vezetésbe is.

E.: Mik a terveid a közeljövőben?

T.: Végül is az a terv, hogy kibírjuk ezt az időszakot, amíg az ország talpra áll. Legalábbis szerintem. Végül is jó ez a folyamat, ami itt Magyarországon van. Az országot sújtják azzal, hogy szabadáras minden, de szerintem ez ezzel jár. Más se csinálná másképp, mint akik a parlamentben vannak, hogy a saját zsebükre dolgoznak. Mert azt hiszem, azért juttatnak maguknak is. Ezt gondolom, más is tudja. De az ország szerintem most jó felé halad. Hiába nem érződik ez a hangulaton. Azt mondjuk én is hülyeségnek tartom, hogy bevezetik, hogy az iskolában fizetni kell a tanulásért. Ezt kicsit furcsának tartom. Ezt máshonnan is be tudnák szedni, tehát hatékonyabb adókkal. Meg hát sok a fusi munka. Nem adóznak az emberek. Nem a fekete gazdaságra gondolok, hanem ezekre a kisebb munkákra, merthogy azután is kellene adózni. Nekünk ezt elmagyarázták az iskolában.

E.: Mi az, ami jó a mai magyar társadalomban?

T.: Azt éppen nem tartom helyesnek, hogy pont a NATO-hoz akarnak csatlakozni. Először inkább a gazdaságot kéne rendbe rakni, mondjuk az nehéz, mert harminc, vagy nem tudom hány milliárd dolláros adósságot nehéz ledolgozni. De az szerintem jó, hogy a privatizációt végigcsinálták, most csinálják az utolsó stádiumot. Végül is ez jó, hogy befejezték négy-öt év alatt.

E.: Milyen igazságtalanságot tapasztalsz?

T.: Végül is ezt írhatjuk ennek a folyamatnak a számlájára, hogy nem él mindenki olyan jól. Stresszhelyzet van, tehát ideges mindenki. Mindenki a másiktól akarja elvenni azt a keveset is. Nem azt mondom, hogyha ott lennék a parlamentben, akkor olyan sokat tudnék változtatni, de hát szeretek politizálni.

E.: A pártok közül melyik szimpatikus neked?

T.: A FIDESZ meg az SZDSZ. Az MSZP nem tetszik. Nem az, hogy maradi vagyok, de van abban valami, amit a Torgyán mond, hogy kommunisták. Csak az M betű hiányzik MSZP-ből, a Munkás.

E.: Ki nem szimpatikus?

T.: A Bokros nagyon nem tetszett, meg a Bokros-csomag sem. Végül is nyilatkozott a Bokros a tévében, hogy az ország érdekében tette, és ezt részben el is hiszem neki, hogy több adót akart behajtani. Csak ezt másképpen kellene csinálni. Jobb ellenőrzés kellene. Mert őszintén megmondva az APEH a saját zsebére is játszik, mint itt Magyarországon mindenki.

E.: Szüleidnek mi a véleményük erről?

T.: Ők ragaszkodnak a régihez. Azon a véleményen vannak, hogy a kommunista rendszerben jobb megélhetés volt, akkor tudtak félrerakni, nem volt gondjuk élelmiszerre, ruházatra. De nem veszik figyelembe, hogy ez csak a látszat, mert ott volt a sok adósság. És az ország most cipeli a terhet. Ezt nem veszik figyelembe. Ha megemlítem nekik, akkor azt mondják, hogy ezt ők nem így gondolják.

E.: Honnan tájékozódsz?

T.: Általában a tévéből.

E.: Szerinted kiket kellene szigorúan büntetni?

T.: A feketézőket. Meg Magyarországon igen elharapózott a bűnözés. Legalábbis én így látom. Ezt kéne visszafojtani. Próbálta is a rendőrség, de hát ott is az van, hogy aki barát, azt hagyjuk, inkább a másikat. És nem az, hogy szűk látókörű vagyok, de hát a fajokat is megkülönböztetik, például a cigányokat is piszkálják.

E.: Mi változott-e a rendszerváltás óta?

T.: Korábban jobban védték a kisebbségeket, főleg a cigányokat. De azért nem szeretnék visszamenni az ötvenes évekbe. Nagyon nem tetszik, hogy bántották akkor, aki egy szót szolt, vagy aki nem lépett be a tévészébe, azt elvitték az agitátorok, akik rábeszéltek, hogy tartson velük, és tartsa vissza a mondandóját.

E.: Kiknek lett most jobb?

T.: Akik már azelőtt megszédtek magukat. Akiknek volt eszük, mert vegyük például a tanműhelyt. Ha a tanműhelybe korszerűbb gépeket hoztak volna el a vasgyárból, esztergapadot, ilyesmit, akkor nem állna így az iskola, mert többet tudna termelni. Nem lenne ilyen, hogy a kikerülő szakmunkások nem tudnak annyit, mint akik mondjuk Kaposvárról, vagy más szakmunkásképzőkből kerülnek ki. Mert ott fejlettebbek a gépek, tehát többet tudnak. Nem csak tanulmányilag, hanem egyébként is.

(az interjút 1996 tavaszán Jávor Emese készítette)